ПРОЕКТ

Төп дәүләт имтиханы (ТДИ) формасында төп гомуми белем бирү программалары буенча дәүләт йомгаклау аттестациясе

2022 нче елда
ТАРИХТАН
төп дәүләт имтиханын үткәрү өчен контроль үлчәү материалларының күрсәтмә варианты

“ПЕДАГОГИК ҮЛЧӘНЕШЛӘР ФЕДЕРАЛЬ ИНСТИТУТЫ”
федераль дәүләт бюджет фәнни учреждениесе
тарафыннан әзерләнгән

ТАРИХ буенча төп дәүләт имтиханы

2022 нче ел өчен төп дәүләт имтиханының контроль үлчәү материалларының демонстрацион вариантына аңлатмалар

2022 нче елгы күрсәтмә вариант белән танышканда, күрсәтмә вариантка кертелгән биремнәрнең, 2022 нче елда КҮМ вариантлары ярдәмендә тикшереләчәк барлык эчтәлек элементларын да чагылдырмавынуны истә тотарга кирәк. 2022 нче елда имтиханда тикшерелергә ихтимал контрольдә тотылырга мөмкин булган эчтәлек элементларының тулы исемлеге www.fipi.ru сайтында – урнаштырылган тарих буенча төп дәүләт имтиханын үткәрү өчен укучыларны әзерләү дәрәҗәсенә карата таләпләр кодификаторында китерелгән. Кодификаторда гомуми тарих буенча белемнәрне җәлеп итеп тикшерелә торган эчтәлек элементлары (*) бирелгән.

Күрсәтмә вариантта имтихан эшенең һәр позициясендә биремнең мөмкин булган барлык формулировкаларын үз эченә алган биремнәрнең конкрет мисаллары тәкъдим ителгән.
Имтихан вариантларын төзү өчен кулланыла торган барлык биремнәр fipi.ru сайтында ТДИ биремнәренең ачык банкында урнаштырылган.

Күрсәтмә вариант имтиханда барлык катнашучыга һәм киң җәмәгатьчелеккә имтихан эшенең структурасын, биремнәрнең санын һәм формасын, шулай ук катлаулылык дәрәҗәсен турында күзаллау булдыру өчен тәкъдим ителә. Имтихан эшенең күрсәтмә вариантында бирелгән киңәйтелгән җавапны таләп итә торган биремнәрнең үтәлешен бәяләү критерийлары киңәйтелгән җавапларны язуның тулылыгына һәм дөреслегенә куелган таләпләрне белергә ярдәм итәчәк.

Әлеге мәгълүматлар имтиханда катнашачак укучыларга 2022 нче елда тарих буенча имтиханга тапшыруга әзерләнүнең стратегиясен булдырырга мөмкинлек бирә.

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

ТАРИХ буенча
2022 нче елда төп дәүләт имтиханы
контроль үлчәү материалларының күрсәтмә варианты

Эшне башкару өчен күрсәтмә

Имтихан эше 24 биремне үз эченә алган ике өлештән тора. 1 нче бүлеккә кыска җаваплы 17 бирем кергән, 2 нче бүлек киңәйтелгән җаваплы 7 биремнән тора.

Тарих буенча имтихан эшен башкаруга 3 сәгать (180 минут) вакыт бирелә.

1-17 нче биремнәргә җаваплар цифрлар, сан эзлеклелеге яки сүз (сүзтезмә) рәвешендә языла. Бу цифрны эш текстында бирелгән җавап урынына языгыз, аннан соң 1 нче номерлы җаваплар бланкына күчереп языгыз.

18-24 нче биремнәргә киңәйтелгән җавап бирергә кирәк. 18–20 биремнәр тарихи чыганакка анализ ясауны, 21-24 биремнәр тарихи материал белән төрле төрдәге эш башкаруны күз алдында тота: сәбәп-максат бәйләнешләрен билгеләү (21), тарихи текстка анализ, андагы хаталарны табу һәм төзәтү (22), тарихи вакыйгаларны һәм күренешләрне чагыштыру (23), тарихи шәхес эшчәнлеге белән бәйле тарихи ситуациягә анализ (24). 18-24 биремнәрнең җаваплары 2 нче номерлы бланкта языла.

Барлык бланклар куе кара паста белән тутырыла. Гельле яки капиллярлы ручка куллану рөхсәт ителә. Эшне башкарганда, караламадан файдаланырга ярый. **Эшегезне бәяләгәндә, караламадагы, шулай ук контроль бәяләү материаллары текстындагы язмаларыгыз исәпкә алынмаячак.**

Биремнәрне үтәгәндә алган балларыгыз бергә кушыла. Мөмкин кадәр күбрәк биремнәргә дөрес җавап бирергә һәм күбрәк балл җыярга тырышыгыз.

Эш тәмамланганнан соң, 1 нче һәм 2 нче бланкларда һәр биремгә җавапның дөрес номеры язылуын тикшерегез.

Уңышлар телибез!

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

1 нче бүлек

1-17 биремнәргә җавап булып цифр, цифрлар эзлеклелеге яки сүз (сүзтезмә) тора. Җавапларны башта эшнең текстында, аннан соң аларны 1 нче номерлы ҖАВАПЛАР БЛАНКЫНДА бирем номерының уң ягына беренче шакмактан башлап язарга кирәк. Җавабыгызны <u>буш ара калдырмыйча, өтер һәм башка өстәмә символлар куймыйча</u> языгыз. Һәр цифрны һәм хәрефне күрсәтелгән тәртиптә аерым шакмакларга языгыз. Россия хакимнәренең исемнәрен бары тик хәрефләр белән язарга кирәк (мәсәлән: НиколайИкенче).

1 Вакыйгалар белән еллар арасында тәңгәллек урнаштырыгыз: беренче баганадагы һәр позициягә икенче баганадан туры килгән позицияне сайлап алыгыз.

ВАКЫЙГАЛАР	ЕЛЛАР
А) Боз сугышы	1) 1242 ел
Б) Россиядә крепостнойлык хокукы бетерелү	2) 1380 ел
В) Алексей Михайлович тарафыннан Собор уложениесе кабул ителү	3) 1649 ел
	4) 1762 ел
	5) 1861 ел

Таблицага үзегез сайлап алган саннарны тиешле хәрефләр астына языгыз.

Җавап:

А	Б	В

2 Тарихи вакыйгаларны хронологик тәртиптә урнаштырыгыз. Тарихи вакыйгалар билгеләнгән саннарны таблицага дөрес тәртиптә языгыз.

1) Михаил Романовны патша итеп сайлау
2) Борис Годуновны патша итеп сайлау
3) Икенче земство ополчениесе формалашу
4) Ялган Дмитрий I не бәреп төшерү

Җавап:

3 “Петр I керткән йөкләмәләр буенча даими Россия армиясенә җыелган хәрбиләр” дигән аңлатмага туры килгән терминны языгыз.

Җавап: ________________________.

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

4 Санап киткән шәһәрләрнең кайсылары XIII-XIV гасырларда республика формасындагы идарә итүле рус җирләренең административ үзәкләре булган? Исемлектә ике шәһәр атамасын сайлап алыгыз һәм алар күрсәтелгән цифрларны таблицага языгыз.

1) Рязань
2) Владимир
3) Новгород
4) Псков
5) Киев

Җавап:

5 Түбәндә терминнар исемлеге китерелгән. Аларның барысы да, берсеннән тыш, 1894-1914 еллар чорына туры киләләр.

1) октябристлар; 2) кадетлар; 3) стачка; 4) петрашчылар; 5) петиция.

Әлеге рәттән "төшеп калган" терминның тәртип номерын табыгыз һәм язып куегыз.

Җавап:

6 Дүрт җөмләне укыгыз. Аларның икесе тезислар булып тора (дәлилләү таләп иткән нигезләмәләр). Башка ике җөмлә - әлеге тезисларны дәлилли ала торган фактлар. Һәр тезис өчен туры килгән фактны сайлагыз. Тиешле җөмләләрнең номерын таблицага язып куегыз.

1) Иван IV вакытында Россия көнчыгыш юнәлештә актив тышкы сәясәт алып барды.
2) Иван IV үткәргән опричнина сәясәте ил өчен һәлакәтле булды.
3) Россиянең күп кенә үзәк өязләре бөлгенлеккә төште.
4) Рус гаскәрләре Казанны алдылар.

	Җөмләләргә туры килә торган номерлар				
	1 тезис	1 факт		2 тезис	2 факт
Җавап:					

7 Статистик таблица мәгълүматларыннан файдаланып, түбәндә китерелгән фикерләрне, башлам һәм тәмамлау вариантларын туры китереп, тәмамлагыз.

Россия икътисадына төрле илләрнең инвестицияләре

Ел	Франция	Англия	Германия
1880	31,4 млн сум	30,1 млн сум	29,8 млн сум
1890	66,6 млн сум	35,3 млн сум	79,0 млн сум

ФИКЕР БАШЫ

А) Әлеге таблица буенча 10 ел эчендә иң күп дәрәҗәдә арткан

Б) Әлеге таблица буенча XIX гасыр ахырына Россия икътисадына чит ил инвестицияләре

В) Әлеге таблица буенча XIX гасыр ахырында аеруча аз динамика белән характерлана

ФИКЕРНЕ ТӘМАМЛАУ ӨЧЕН ВАРИАНТЛАР

1) артты
2) герман инвестицияләре
3) инглиз инвестицияләре
4) француз инвестицияләре
5) кимеде

Таблицага үзегез сайлап алган саннарны тиешле хәрефләр астына языгыз.

Җавап:

А	Б	В

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

Схеманы карагыз һәм 8-9 биремнәрне үтәгез.

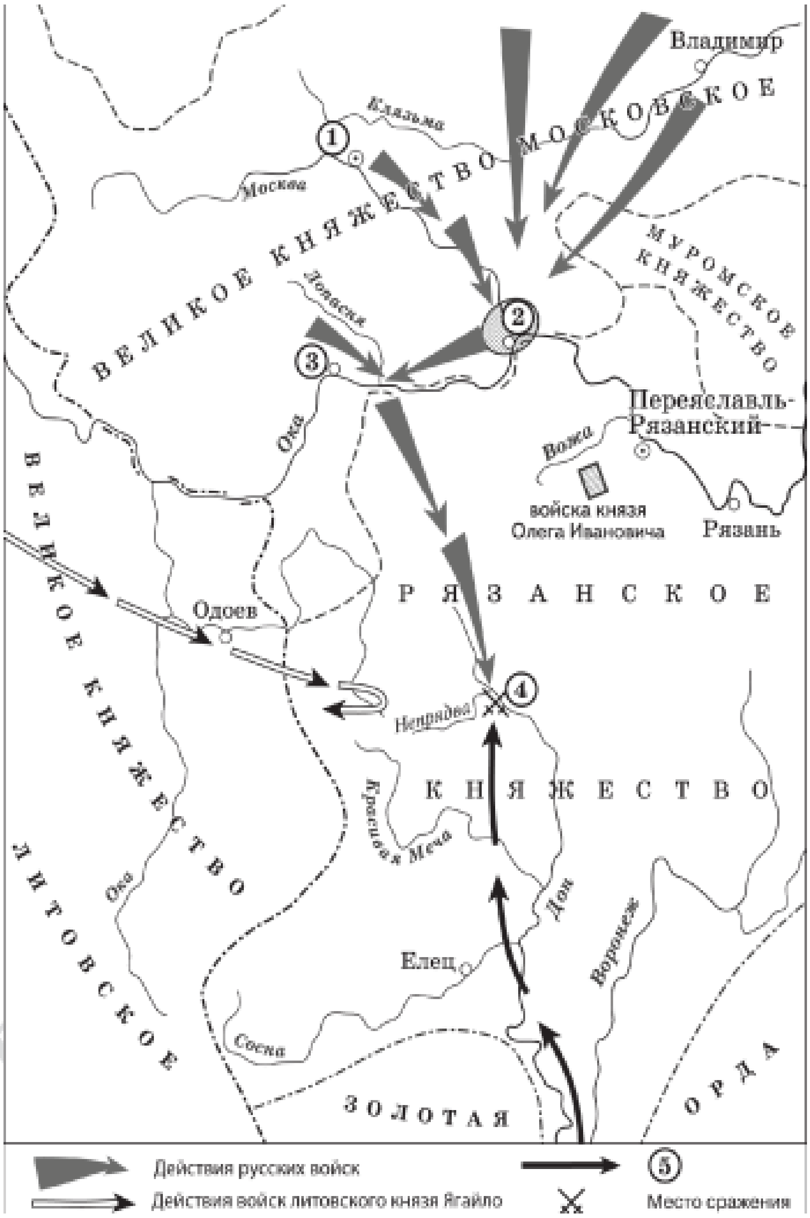

8

Схемада күрсәтелгән вакыйгаларның ничәнче гасырда булуын билгеләгез. Җавапны сүз белән языгыз.

Җавап: ___________________________.

9

Схема легендасында “5” цифры белән күрсәтелгән походның гаскәр башлыгын (командующий) күрсәтегез.

Җавап: ___________________________.

10

Тарихчы язмасыннан өзек укыгыз һәм анда төшеп калган шәһәр исемен схемада туры килгән цифр белән күрсәтегез.

"Мәскәү кенәзе барысын да рус җирендә башларын җиргә салырга чакырды. Рус гаскәрләрен җыю урыны итеп____________ шәһәре билгеләнде. 25 августта Мәскәүнең бөек кенәзе бу шәһәргә килде. Аны Мәскәү елгасының кушылдыгы булган Северка елгасы буенда каршы алдылар. Икенче көнне иртән барлык воеводаларга гаскәрләре белән шәһәр читенә Девичье кырына чыгарга кушылды. Монда поход алдыннан рус гаскәрләрен тикшерү булды. Воеводалар советыннан соң 26 августта рус полклары шәһәрне калдырып Донның югары агымына таба киттеләр ".

Җавап: [ ]

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

11 Рәсемне карагыз һәм сорауга җавап бирегез.

Әлеге тәңкә чыгарылган унъеллыкта санап үтелгән вакыйгаларның кайсысы булган?

1) Россиянең җиде еллык сугышка керүе
2) Югары яшерен совет эшчәнлеге
3) дворяннарга жалованный грамота бастырып чыгару
4) Речь Посполитаяның өченче бүлеге

Җавап: ☐

12 Схемадагы бушлыкны тутырыгыз.

Декабристларның программа документлары

?	Муравьёв
«Русская правда»	«Конституция»

Җавап: ___________________________ .

Мәдәни һәйкәлләр исемлеге һәм сурәтләр белән танышыгыз, 13, 14 биремнәрне үтәгез.

1) «Өч диңгез артына бару» («Хожение за три моря»);
2) «Бөек Мәскәү кенәзе турында тарих» («История о великом князе Московском»)
3) «Канун һәм игелек турында сүз» («Слово о законе и благодати»)

4) 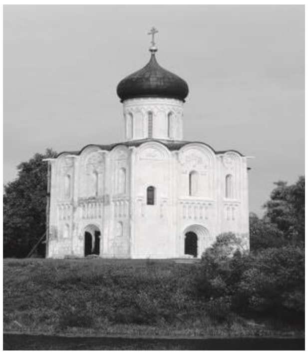

5) 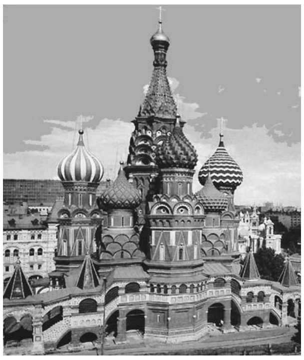

13 Алда күрсәтелгән мәдәни һәйкәлләрнең кайсылары XVI гасырда төзелә? Ике мәдәният һәйкәлен сайлагыз һәм аларга туры килгән цифрларны таблицага язып куегыз.

Җавап:

14 Алда күрсәтелгән мәдәният һәйкәлләренең кайсысы митрополит Иларион тарафыннан иҗат ителгән? Бу мәдәният һәйкәленең тәртип номерын күрсәтегез.

Җавап:

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

Чит илләр тарихыннан вакыйгалар, процесслар исемлеген укыгыз һәм 15-17 биремнәрне башкарыгыз.

1) грек-фарсы сугышлары
2) Йөзьеллык сугыш
3) Германиядә Реформация
4) Төньяк Америкада Британия колонияләренең бәйсезлеге өчен сугыш

15 Санап үтелгән вакыйгаларның, процессларның кайсысында М. Лютер катнашкан? Бу вакыйганың яки процессның тәртип номерын күрсәтегез.

Җавап:

16 Санап үтелгән вакыйгаларның, процессларның кайсысы барышында Орлеан камалышы барган? Бу вакыйганың яки процессның тәртип номерын күрсәтегез.

Җавап:

17 Әлеге тарихи чыганакның нинди вакыйгага яисә процесска турыдан-туры мөнәсәбәте бар? Бу вакыйганың, процессның тәртип номерын күрсәтегез.

“Безнең Англия белән булган элемтәдән килеп чыккан уңайсызлыкларны санап бетергесез. Үзебез һәм, гомумән, кешелек җәмгыяте алдындагы бурычыбыз бу бәйләнешне өзүне таләп итә. Чыннан да, Англиягә бәйлелек нәтиҗәсендә, хәтта аның белән гади сәяси бәйләнеш аркасында без ирексездән Европада барган төрле сугышларга һәм низагларга керәбез...

Кыскасы, хокукларыбыз һәм иминлегебез турындагы уйланулар безне Англия белән бәйләнешне өзүгә китерергә тиеш. Дөреслек авазлары да, мәрхүмнәрнең тавышлары да: “Котылырга вакыт!” - дип ишетелә”.

Җавап:

Барлык җавапларыгызны, эшне башкару буенча бирелгән инструкциягә нигезләнеп, 1 нче номерлы җаваплар бланкына күчерергә онытмагыз. Һәр җавапның тиешле бирем номер юлына язылуын тикшерегез.

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

2 нче бүлек

18-24 биремнәрнең җавапларын <u>2 нче номерлы җаваплар бланкына</u> языгыз. Иң элек биремнең номерын (18, 19 һ.б.), аннары киңәйтелгән җавабыгызны языгыз. Җавапларыгызны төгәл һәм аңлаешлы итеп языгыз.

Тарихи чыганактан фрагментны укыгыз һәм 18, 19 биремнәрне үтәгез. Җавапларыгызда тексттан алынган мәгълүматны, шулай ук тарих курсыннан белемнәрегезне кулланыгыз.

Елъязмадан өзек укыгыз.

“Ул елны дружина Игорьга әйтте: “Свенельд гаскәре корал һәм киемсалымга төренгән, ә без ялангач. Әйдә, кенәз, бергәләп ясак җыярга барыйк, сиңа дә булыр, безгә дә”. Игорь аларның сүзен тыңлады һәм древляннардан ясак җыярга китте. Элеккеге ясакка тагын яңасын өстәде. Аның гаскәре древляннарны аяусыз кыйнады. Ясак җыеп, үз калаларына кайтырга чыктылар. Кайтып барганда, Игорь уйланды һәм дружинасына әйтте: ”Җыйган ясак белән өегезгә кайта торыгыз, ә мин кире борылам”. Ул гаскәрен өйгә кайтарып җибәрде, ә үзе, зур байлык теләп, кече дружинасы белән кире китте. Древляннар бу турыда ишетеп, кенәз Мал янына киңәшкә килделәр: “Бүре сарыкларны алып китәсе килсә, бөтен көтүне үтереп бетергәнче тырышачак; бу да шулай: әгәр аны үтермәсәк, безне харап итәчәк”. Аңа каршы җибәрделәр: “Ник яңадан киләсең? Бөтен ясакны җыеп бетердең бит!” Игорь аларны тыңламады. Древляннар Искоростень шәһәреннән чыгып, Игорьне һәм дружинникларны үтерделәр. Алар бик аз иде бит...

Ольга ул вакытта ______________исемле улы белән Киевта иде. Древляннар әйттеләр: “Менә без рус кенәзен үтердек, аның хатыны Ольганы, аның улын үзебезнең кенәз Малга алабыз, алар белән нәрсә эшлисебез килә, шуны эшлибез...”

18 Текстта тасвирланган вакыйгаларның кайсы гасырда булуын күрсәтегез. Өзектә төшеп калган исемне күрсәтегез.

19 Ни өчен борынгы елъязма буенча древляннар кенәз Игорьны үтерергә булганнар? Ни өчен елъязма буенча древляннар кенәз Игорь дружинасын җиңә алганнар?

20 Тасвирланган вакыйгаларның теләсә нинди бер нәтиҗәсен күрсәтегез. Киев кенәзе Владимир Святославич тарафыннан дин сайлауга Княгиня Ольганың өзектә телгә алынган нинди гамәле йогынты ясаган?

21-24 биремнәр төрле эшчәнлек төрләрен күздә тота: сәбәп-нәтиҗә бәйләнешләрен билгеләү (21); тарихи вәзгыятьне анализлау, хаталарны табу һәм төзәтү (22); тарихи вакыйгаларны һәм күренешләрне чагыштыру (23); тарихи шәхес эшчәнлегенә бәйле тарихи ситуациягә анализ (24). Бу биремнәрне үтәгәндә һәр сорауның бирелешенә игътибар итегез.

21 Санап киткән вакыйгаларның кайсысы Россиядә 1860-1870 елларда Бөек реформалар үткәрелә башлауга сәбәп булып тора?

- рус-япон сугышының уңышсыз тәмамлануы
- Д.В. Каракозовның император Александр II гә һөҗүм итүе
- Россиянең Кырым сугышында уңышсызлыклары
- «Народная воля» оешмасы төзелү

Сез сайлаган нигезләмәнең 1860-1870 елларда Россиядә Бөек реформалар уздыра башлау белән ничек бәйле булуын аңлатыгыз.

22 Ике фактик хатасы булган текстны укыгыз.

Николай I идарә итү чорында идеология мәсьәләләренә зур игътибар бирелде. Халык мәгарифе министры граф С. С. Уваров рәсми сәясәтнең төп юнәлешен билгеләргә тиешле «православие, демократия, халыкчанлык» формуласын эшләде. Илнең иҗтимагый тормышы бу вакытта төрле түгәрәкләр булуы белән характерлана, анда төп рольне декабристлар һәм славянофиллар уйный.

Алар Россия язмышы һәм аның тарихи перспективалары турында бәхәсләшкәннәр.

Фактик хаталарны табыгыз һәм аларны төзәтегез. Җавапны түбәндәгечә рәсмиләштерегез (һичшиксез, таблицаның ике баганасын да тутырыгыз).

Текстның хаталы нигезләмәсе	Текстның төзәтелгән нигезләмәсе
1)	
2)	

23 Гомуми охшашлыклар булса да, С.Т. Разин һәм Е.И.Пугачев җитәкчелегендәге халык восстаниеләре арасында аермалар да булган дигән фикер яши. Шушы аермаларны исбатлаган кимендә ике фактка мисал китерегез.

24 Тарихка "кухарка балалары турында" циркуляр дигән исем белән кереп калган документ басылып чыкканнан соң, булачак танылган язучы, Одессадан бер гимназист гимназиянең бишенче классыннан куып чыгарыла. Автобиографик повестенда язганча, моңа аның «чыгышы түбән булуы» сәбәп булган.

1. Югарыда телгә алынган циркуляр басылып чыккан вакытта идарә иткән императорны атагыз.
2. Шушы император идарә иткән чорда аның әтисе уздыра башлаган үзгәртеп коруларны яңадан торгызуга юнәлдерелгән сәясәтнең исемен күрсәтегез.
3. Ни өчен хөкүмәт фикеренчә “түбән чыгышлы” балалар гимназиядә белем алырга тиеш булмаганнар?

(!) ***Һәр җавапның биремнең дөрес номеры янында язылуын тикшерегез.***

Тарихтан имтихан эшен бәяләү системасы

1 нче бүлек

2, 3, 5, 6, 8–12, 14–17 биремнәрнең һәркайсына тулы дөрес җавап 1 балл белән бәяләнә; тулы, дөрес булмаган җавап яки җавап булмаса - 0 балл.

1, 4, 7, 13 биремнәренә тулы дөрес җавап 2 балл белән бәяләнә; әгәр бер хата җибәрелсә - 1 балл; әгәр ике хата җибәрелсә яки җавап булмаса - 0 балл.

Биремнең номеры	**Дөрес җавап**
1	153
2	2431
3	рекрутлар
4	34<яки>43
5	4
6	1423<яки>2314
7	213
8	ундүртенче
9	Мамай
10	2
11	1
12	Пестель
13	25<яки>52
14	3
15	3
16	2
17	4

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

2 нче бүлек

Киңәйтелгән җаваплы биремнәрнең үтәлешен бәяләү критерийлары

2 өлеш биремнәре җавапның тулылыгына һәм дөреслегенә карап бәяләнә. 18-21 һәм 23 биремнәргә җаваплар өчен 0 дән 2 баллга кадәр куела. 22 һәм 24 биремнәрне үтәгән өчен 0 дән 3 баллга кадәр куелырга мөмкин.

Елъязмадан өзек укыгыз.

“Ул елны дружина Игорьга әйтте: “Свенельд гаскәре корал һәм киемсалымга төренгән, ә без ялангач. Әйдә, кенәз, бергәләп ясак җыярга барыйк, сиңа дә булыр, безгә дә”. Игорь аларның сүзен тыңлады һәм древляннардан ясак җыярга китте. Элеккеге ясакка тагын яңасын өстәде. Аның гаскәре древляннарны аяусыз кыйнады. Ясак җыеп, үз калаларына кайтырга чыктылар. Кайтып барганда, Игорь уйланды һәм дружинасына әйтте: ”Җыйган ясак белән өегезгә кайта торыгыз, ә мин кире борылам”. Ул гаскәрен өйгә кайтарып җибәрде, ә үзе, зур байлык теләп, кече дружинасы белән кире китте. Древляннар бу турыда ишетеп, кенәз Мал янына киңәшкә килделәр: “Бүре сарыкларны алып китәсе килсә, бөтен көтүне үтереп бетергәнче тырышачак; бу да шулай: әгәр аны үтермәсәк, безне харап итәчәк”. Игорьга каршы җибәрделәр: “Ник яңадан киләсең? Бөтен ясакны җыеп бетердең бит!” Игорь аларны тыңламады. Древляннар Искоростень шәһәреннән чыгып, Игорьне һәм дружинникларны үтерделәр. Алар бик аз иде бит...

Ольга ул вакытта _______________исемле улы белән Киевта иде. Древляннар әйттеләр: “Менә без рус кенәзен үтердек, аның хатыны Ольганы, аның улын үзебезнең кенәз Малга алабыз, алар белән нәрсә эшлисебез килә, шуны эшлибез”...”

18 Тасвирланган вакыйгаларның ничәнче гасырда булуын күрсәтегез. Текстта төшеп калган исемне языгыз.

Дөрес җавапның эчтәлеге һәм бәяләү буенча күрсәтмәләр (җавапның мәгънәсен бозмый торган башка формулировкалар рөхсәт ителә)	**Баллар**
Дөрес җавап түбәндәге элементлардан торырга тиеш: 1) гасыр – X г.; 2) исем – Святослав. Һәр элемент дөрес позицияләр янында ялгыш позицияләр булмаган очракта гына исәпләнергә мөмкин	
Гасыр һәм исем дөрес күрсәтелгән	2
Гасыр гына дөрес күрсәтелгән. ЯКИ Исем генә дөрес күрсәтелгән	1
Җавап дөрес түгел	0
Максималь балл	*2*

19 Ни өчен борынгы елъязма буенча древляннар кенәз Игорьны үтерергә булганнар? Ни өчен елъязма буенча древляннар кенәз Игорь дружинасын җиңә алганнар?

Дөрес җавапның эчтәлеге һәм бәяләү буенча күрсәтмәләр (җавапның мәгънәсен бозмый торган башка формулировкалар рөхсәт ителә)	**Баллар**
Дөрес җавап түбәндәге элементлардан торырга тиеш: 1) беренче сорауга җавап: кенәз Игорь древляннардан кабат ясак җыярга була (“Бүре сарыкларны алып китәсе килсә, бөтен көтүне үтереп бетергәнче тырышачак; бу да шулай: әгәр аны үтермәсәк, безне харап итәчәк”); 2) икенче сорауга җавап: кенәз Игорьның гаскәре (дружинниклар) аз санлы була	
Ике сорауга дөрес җавап бирелгән	2
Бер сорауга дөрес җавап бирелгән	1
Җавап дөрес түгел	0
Максималь балл	*2*

20 Тасвирланган вакыйгаларның теләсә нинди бер нәтиҗәсен күрсәтегез. Киев кенәзе Владимир Святославич тарафыннан дин сайлауга Княгиня Ольганың өзектә телгә алынган нинди гамәле йогынты ясаган?

Дөрес җавапның эчтәлеге һәм бәяләү буенча күрсәтмәләр (җавапның мәгънәсен бозмый торган башка формулировкалар рөхсәт ителә)	**Баллар**
Дөрес җавап түбәндәге элементлардан торырга тиеш: 1) нәтиҗә, мәсәлән: - кенәз Ольганың древляннарга үче; - дәресләр һәм погостлар билгеләү; (Башка нәтиҗә күрсәтелергә мөмкин.) 2) гамәл – кенәз Ольганың христианлык кабул итүе	
Нәтиҗә һәм гамәл дөрес күрсәтелгән	2
Теләсә кайсы бер элемент дөрес күрсәтелгән	1
Җавап дөрес түгел	0
Максималь балл	*2*

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

21 Санап киткән вакыйгаларның кайсысы Россиядә 1860-1870 елларда Бөек реформалар үткәрелә башлауга сәбәп булып тора?

- рус-япон сугышының уңышсыз тәмамлануы
- Д.В. Каракозовның император Александр II гә һөҗүм итүе
- Россиянең Кырым сугышында уңышсызлыклары
- «Народная воля» оешмасы төзелү

Сез сайлаган нигезләмәнең 1860-1870 елларда Россиядә Бөек реформалар уздыра башлау белән ничек бәйле булуын аңлатыгыз.

Дөрес җавапның эчтәлеге һәм бәяләү буенча күрсәтмәләр (җавапның мәгънәсен бозмый торган башка формулировкалар рөхсәт ителә)	**Баллар**
Дөрес җавап түбәндәге элементлардан торырга тиеш: 1) дөрес җавап – Россиянең Кырым сугышында уңышсызлыклары; 2) аңлату, мәсәлән: Россиянең Кырым сугышында җиңелүе аның иң көчле Европа державасыннан икътисади яктан артта калуын күрсәтте. Артта калуның сәбәбе булып эшче көчләр җитмәүгә китергән, хезмәт нәтиҗәлелеген күтәрүгә комачаулаган, шуның белән сәнәгатьнең үсешен тоткарлаган крепостнойлык хокукы булды. Кырым сугышында җиңелү идарә итүчеләрдә крепостнойлык хокукын бетерү теләгән барлыкка китерде, ә бу, үз чиратында, башка реформалар үткәрүне таләп итте. (Башка, мәгънәсе буенча охшаш аңлату булырга мөмкин)	
Дөрес җавап һәм дөрес аңлату бирелгән.	2
Дөрес җавап бирелгән, аңлату бирелмәгән. ЯКИ Дөрес җавап бирелгән, аңлату дөрес түгел	1
Җавап дөрес түгел	0
Максималь балл	*2*

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©

22 Ике фактик хатасы булган текстны укыгыз.

Николай I идарә итү чорында идеология мәсьәләләренә зур игътибар бирелде. Халык мәгарифе министры граф С. С. Уваров рәсми сәясәтнең төп юнәлешен билгеләргә тиешле «православие, демократия, халыкчанлык» формуласын эшләде. Илнең иҗтимагый тормышы бу вакытта төрле түгәрәкләр булуы белән характерлана, анда төп рольне декабристлар һәм славянофиллар уйный. Алар Россия язмышы һәм аның тарихи перспективалары турында бәхәсләшкәннәр.

Фактик хаталарны табыгыз һәм аларны төзәтегез. Җавапны түбәндәгечә рәсмиләштерегез (һичшиксез, таблицаның ике баганасын да тутырыгыз).

Текстның хаталы нигезләмәсе	Текстның төзәтелгән нигезләмәсе
1)	
2)	

Дөрес җавапның эчтәлеге һәм бәяләү буенча күрсәтмәләр (җавапның мәгънәсен бозмый торган башка формулировкалар рөхсәт ителә)	**Баллар**
Дөрес җавпта түбәндәгеләр күрсәтелгән булырга тиеш.	

Текстта хата киткән урын	Текстның төзәтелгән урыны
1) Халык мәгарифе министры граф С.С. Уваров рәсми сәясәтнең төп юнәлешен билгеләргә тиеш булган «православие, *демократия*, халык» дигән формула иҗат иткән.	Халык мәгарифе министры граф С.С. Уваров рәсми сәясәтнең төп юнәлешен билгеләргә тиеш булган «православие, *самодержавие*, халык» дигән формула иҗат иткән.
2) Бу түгәрәкләрдә төп рольне Россия язмышы һәм аның тарихи перспективалары турында бәхәсләшкән *декабристлар* һәм славянофиллар уйнаган.	Бу түгәрәкләрдә төп рольне Россия язмышы һәм аның тарихи перспективалары турында бәхәсләшкән *көнбатышчылар* һәм славянофиллар уйнаган.

Ике хаталы урын дөрес күрсәтелгән, ике төзәтү дөрес эшләнгән	3
Бер-ике хаталы урын дөрес күрсәтелгән, бер төзәтмә дөрес ясалган	2
Ике хаталы урын гына дөрес күрсәтелгән, төзәтүләр дөрес ясалмаган. ЯКИ Ике хаталы урын гына дөрес күрсәтелгән, төзәтүләр ясалмаган.	1
Бер хаталы урын гына дөрес күрсәтелгән, төзәтүләр дөрес ясалмаган. ЯКИ Бер хаталы урын гына дөрес күрсәтелгән, төзәтүләр ясалмаган. ЯКИ Хаталы урыннар күрсәтелмәгән, төзәтүләр бар (ничәү булса да) ЯКИ Җавап дөрес түгел	0
Максималь балл	*3*

23 Гомуми охшашлыклар булса да, С.Т. Разин һәм Е.И.Пугачев җитәкчелегендәге халык восстаниеләре арасында аермалар да булган дигән фикер яши. Шушы аермаларны исбатлаган кимендә ике фактка мисал китерегез.

Дөрес җавапның эчтәлеге һәм бәяләү буенча күрсәтмәләр (җавапның мәгънәсен бозмый торган башка формулировкалар рөхсәт ителә)	**Баллар**
Түбәндәге аермалар күрсәтелергә мөмкин: 1) Е.И. Пугачев, С.Т. Разиннан аермалы буларак, үзен патша итеп күрсәткән (император Петр III); 2) Е.И. Пугачев, С.Т. Разиннан аермалы буларак, Россия империясенең дәүләт атрибутларын (Хәрби коллегия, якыннар өчен граф титуллары һ.б.) үзләштергән. 3) Е.И. Пугачев җитәкчелегендәге восстаниедә тау заводы эшчеләре катнашкан, ә С.Т. Разин җитәкчелегендәге восстаниедә - юк; 4) Е.И. Пугачев җитәкчелегендәге восстание катнашучылар саны һәм территорияне колачлау буенча масштаблырак булган. Башка аермалар китерелергә мөмкин	
Ике аерма дөрес күрсәтелгән	2
Бер генә аерма дөрес күрсәтелгән	1
Бирем таләпләренә туры килми торган гомуми характердагы фикерләр китерелгән. ЯКИ Җавап дөрес түгел	0
Максималь балл	*2*

24 Тарихка "кухарка балалары турында" циркуляр дигән исем белән кереп калган документ басылып чыкканнан соң, булачак танылган язучы, Одессадан бер гимназист гимназиянең бишенче классыннан куып чыгарыла. Автобиографик повестенда язганча, моңа аның «чыгышы түбән булуы» сәбәп булган.

1. Югарыда телгә алынган циркуляр басылып чыккан вакытта идарә иткән императорны атагыз.

2. Шушы император идарә иткән чорда аның әтисе уздыра башлаган үзгәртеп коруларны яңадан торгызуга юнәлдерелгән сәясәтнең исемен күрсәтегез.

3. Ни өчен хөкүмәт фикеренчә “түбән чыгышлы” балалар гимназиядә белем алырга тиеш булмаганнар?

Дөрес җавапның эчтәлеге һәм бәяләү буенча күрсәтмәләр (җавапның мәгънәсен бозмый торган башка формулировкалар рөхсәт ителә)	**Баллар**
Дөрес җавап түбәндәге элементлардан торырга тиеш: 1) император – Александр III; 2) сәясәтнең исеме - контрреформалар (консерватив курс); 3) сәбәп: хөкүмәт революцион хәрәкәтнең төп хәрәкәт көче булып студентлар һәм "түбән катламнардан" чыккан белемле кешеләр тора дип исәпләгән һәм "Кухня балалары турында" циркуляр ярдәмендә "түбән катлам" вәкилләренә студентлар булу мөмкинлекләрен тоткарларга омтылган	
Император, сәясәтнең исеме һәм сәбәп дөрес күрсәтелгән	3
Теләсә кайсы ике элемент дөрес күрсәтелгән	2
Теләсә кайсы бер элемент дөрес күрсәтелгән	1
Җавап дөрес түгел	
Максималь балл	*3*

Төп гомуми белем бирүнең белем бирү программалары буенча дәүләт йомгаклау аттестациясен үткәрү тәртибе нигезендә (Россия Мәгариф министрлыгы һәм Рособрнадзорның 07.11.2018 № 189/1513 боерыгы, Россия Юстиция министрлыгы тарафыннан 10.12.2018 № 52953 теркәлгән.)

«64. Имтихан эшләре ике эксперт тарафыннан тикшерелә. Экспертлар бер-берсеннән бәйсез рәвештә тикшерү нәтиҗәләре буенча имтихан эше биремнәренә һәр җавап өчен баллар куялар... Ике эксперт куйган балларда сизелерлек аерма булган очракта, өченче тикшерү билгеләнә. Баллардагы сизелерлек аерма тиешле уку предметы буенча бәяләү критерийларында билгеләнгән.

Имтихан эшен тикшермәгән экспертлардан өченче эксперт предмет комиссиясе рәисе итеп билгеләнә.

Өченче экспертка укучының имтихан эшен тикшергән экспертлар тарафыннан куелган баллар турында мәгълүмат бирелә. Өченче эксперт куйган баллар ахыргы булып тора».

Ике эксперт тарафыннан 18-24 биремнәрнең теләсә кайсы өчен 2 яки аннан да күбрәк балл куелса, баллар арасында шактый аерма бар дип санала. Өченче эксперт балларда сизелерлек аерма булган җавапларны гына тикшерә.

Мәгариф һәм фән өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәте 2022 ©